

Ю.В. ГУДЗЬ,
магістр кафедри обліку і аудиту, Національний університет харчових технологій,
Л.М. ДУХНОВСЬКА,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Вплив позикових коштів на фінансовий стан підприємств харчової промисловості

У статті розглянуто сутність позикового капіталу, його класифікацію. Наведено фінансові переваги та недоліки, які притаманні складовим позикового капіталу підприємства. Обґрунтовано відмінності власного і позикового капіталу щодо прав його власників та розглянуто оптимальну структуру капіталу для підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: позиковий капітал, фінансовий стан підприємства, структура капіталу.

Ю.В. ГУДЗЬ,
магістр кафедри учета и аудита, Национальный университет пищевых технологий,
Л.Н. ДУХНОВСКАЯ
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий

Влияние заемных средств на финансовое состояние предприятий пищевой промышленности

В статье рассмотрена суть заемного капитала, его классификация. Приведены финансовые преимущества и недостатки, присущие составляющим заемного капитала предприятия. Обоснованы различия собственного и заемного капиталов по правам его владельцев и рассмотрена оптимальная структура капитала для предприятий пищевой промышленности.

Ключевые слова: заемный капитал, финансовое состояние предприятия, структура капитала.

Y. HUTZ,
master of accounting and auditing, NUFT,
L. DUHNOVSKA,
PhD, Assoc., NUFT

Influence borrowing on the financial position of the food industry

The article looks into the debt, its classification. Shows the financial advantages and disadvantages inherent component of debt the company. Grounded differences own and borrowed capital on the rights of its owners and is considered the optimal capital structure for the food industry.

Keywords: loan capital, financial condition, capital structure.

Постановка проблеми. Хоча основу будь-якого бізнесу становить власний капітал, на підприємствах харчової промисловості обсяг позикових коштів значно перевищує обсяг власного капіталу. За допомогою позикового капіталу економіка та її суб'єкти можуть долати обмеженість фінансових ресурсів, швидше проходити стадії спаду, забезпечується сталий економічний розвиток. Проте під час залучення позикових коштів підприємство повинно оцінити, як вплинуть позикові кошти на фінансовий стан підприємства та його рентабельність. Отже, використання позикових коштів є важливим питанням для кожного підприємства і потребує виваженого підходу до визначення потреби в них, вибору їх джерел та обсягів залучення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання стосовно визначення, структури позикового капіталу, його місця у складі сукупного капіталу досліджено у працях багатьох вчених, таких як І.О. Бланк, К. Маркс, Ф.Ф. Бутинець, А.А. Пересада, В.Г. Андрійчук, С.В. Мочерний, Г. Кіма, А.М. Поддєрьогін, В.В.Сопко, О.О. Суярова, Н.М. Ткаченко, Н.А. Сафронов, О.О. Волинець, Р.І. Заворотній, О.О. Зелєніна та інші. Дослідження наукових робіт різних вчених лягло в основу даної статті.

Метою статті є уточнення поняття «позиковий капітал», його характеристики та виявлення впливу позикового капіталу на фінансовий стан підприємства.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке підприємство для своєї діяльності потребує залучення позикового капі-

талу, якщо відсутні власні кошти. Позикові кошти займають досить вагоме місце у структурі капіталу підприємства.

Для початку визначимо сутність позикового капіталу та розглянемо види і форми цього капіталу. Науковці трактують поняття «позиковий капітал» по-різному.

Проаналізувавши позиції різних науковців щодо визначення поняття «позиковий капітал», ми уточнюємо, що позиковий капітал підприємства – це частина капіталу, що залучається для фінансування господарської діяльності підприємства у формі грошових коштів, одержаних послуг, кредитів, емісії цінних паперів на умовах строковості, поверненості, платності, гарантованості та штрафних санкції за порушення договірних зобов'язань за термінами і сумами погашення. У табл. 2 узагальнено класифікацію позикового капіталу за різними параметрами та ознаками.

У табл. 3 наведено найбільш повний перелік фінансових вад і переваг позикового капіталу підприємств.

Табл. 3 свідчить, що підприємство, яке використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал свого стратегічного розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) та можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, однак більшою мірою генерує фінансовий ризик та загрозу банкрутства (які зростають під час збільшення питомої ваги позикових ресурсів) [5, с.21].

Основні відмінності, притаманні власному і позиковому капіталу щодо прав його власників, наведено в табл. 4.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Трактуння поняття «позиковий капітал» різними вченими

Науковець	Визначення поняття
1	2
І.О. Бланк	Позиковий капітал – це залучені для фінансування розвитку підприємства на основі повернення грошові кошти та інше майно, або кошти чи інші майнові цінності, що залучають для фінансування розвитку підприємства, на поворотній основі [4, с. 60]
А.М. Поддєрьогін	Позиковий капітал – це кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, платності, поверненості [9, с. 229]
А.А. Пересада	Позиковий капітал – грошові кошти, що передаються у борг на умовах поверненості та платності. Позиковий капітал надає підприємству кредитор у тимчасове користування з метою отримання позикового відсотку
В.Г. Андрійчук	Позиковий капітал – це частина авансованого капіталу, сформована за рахунок ще не повернутих позикових джерел, які повинні бути відшкодовані кредиторам через певний строк у зумовленій формі
С.В. Мочерний	Позиковий капітал – це грошовий капітал, власник якого надає його іншим особам на певний термін у користування заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента. Позиковий капітал є відокремленою формою промислового капіталу, він формується із тимчасово вільних коштів, які утворюються в процесі обороту продуктивного та торгового капіталу із трудових заощаджень населення та інших джерел [8, с. 256]
Н.А. Сафонов	Позиковий капітал – це капітал, що залучається підприємством з боку у виді кредитів, фінансових допомоги, сум отриманих під заставу, та інших зовнішніх джерел на конкретний термін на визначених умовах під які-небудь гарантії

Таблиця 2. Характеристика позикового капіталу підприємства

Параметри	Класифікація
Джерела формування	– із зовнішніх джерел – з внутрішніх джерел
Строковість	– короткостроковий позиковий капітал (до 12 місяців) – довгостроковий позиковий капітал (більше року)
Капіталодавець	– банки та інші фінансово-кредитні інститути – постачальники та клієнти – власники – персонал – держава
Умови одержання	– згідно з кредитним чи іншим договором – за відсутності договору
Цілі використання	– здійснення інвестицій – поповнення необоротних активів – поповнення оборотних активів – задоволення господарських або соціальних потреб
Форми залучення	– грошові кошти – національна валюта – іноземна валюта – товарна форма
Забезпечення	– забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами) – гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи) – з іншим забезпеченням (поруцительство, свідоцтво страхової організації) – незабезпечені
Плата за користування капіталом	– виплата відсотків – фіксована процентна ставка – плаваюча процентна ставка – без відсотків
Порядок погашення	– одноразовий чи багаторазовий платіж – з регресією платежів – у заздалегідь визначений термін чи без такого

Таблиця 3. Основні фінансові переваги й недоліки, притаманні складовим позикового капіталу підприємства

№	Переваги	№	Недоліки
1	2	3	4
1	Широкі можливості залучення (особливо при наявності надійного забезпечення та високого кредитного рейтингу підприємства)	1	Ризик зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності, пропорційний до зростання питомої ваги позикового капіталу
2	Забезпечує зростання фінансового потенціалу підприємства й темпів обсягів його господарської діяльності	2	Генерує меншу норму прибутку за рахунок виплат за користування позиковим капіталом
3	Низька вартість за рахунок зниження податкової бази на суму витрат з обслуговування позикового капіталу	3	Висока залежність вартості позиченого капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку
4	Здатність генерувати приріст фінансової рентабельності	4	Складність процедури залучення

Таблиця 4. Відмінності власного та позикового капіталу щодо прав його власників

Власний капітал	Позиковий капітал
1	2
Повне або обмежене право голосу, яке залежить від змісту установчих документів	Відсутнє право голосу
Право на відшкодування кредитів виникає тільки після виконання зобов'язань з позикового капіталу	Має беззаперечне право вимагати відшкодування кредиту згідно з умовами, записаними у фінансових документах
Виплати здійснюються у вигляді відсотків або дивідендів тільки в тому випадку, якщо підприємство приносить прибуток	Виплата передбачених в позикових зобов'язаннях відсотків обов'язкова незалежно від результатів діяльності

Як свідчить табл. 4, беззаперечність права вимагати від позичальника відшкодування за позичений капітал забезпечує кредиторів меншу ризикованість таких ресурсів порівняно до інвестицій в акції інших емітентів (тобто фінансування власного капіталу інших підприємств).

Отже, у процесі розробки стратегії залучення додаткових активів фінансовому менеджменту підприємства необхідно керуватися специфічними характеристиками та фінансовими ризиками, притаманними кожному виду капіталу, а також ринковою вартістю необхідних активів [5, ст. 22].

Фінансовий стан підприємства, його стійкість і стабільність залежать від оптимальності структури капіталу (співвідношення власного і позикового капіталу).

Оскільки підвищення питомої ваги позикового капіталу у складі сукупного капіталу підприємства може призвести до зростання ризику зниження фінансової стійкості і стабільності підприємства, його платоспроможності, зменшення прибутковості сукупних активів внаслідок виплати позикового відсотка, необхідним є і аналіз співвідношення власних і позикових коштів.

Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого одночасно забезпечується висока фінансова рентабельність і не втрачається фінансова стійкість підприємства. Співвідношення позикового капіталу і власного характеризує ступінь залежності організації від зовнішніх позик, кредитів.

На співвідношення позикових і власних коштів впливають такі фактори: обсяги діяльності (їх розширення чи скорочення впливає на динаміку потреб у залученні коштів); тривалість виробничо-комерційного циклу та періоду погашен-

ня кредиторської заборгованості; тривалість одного обороту оборотних активів; структура витрат; накопичення надлишкових запасів, недіючого обладнання тощо; вилучення коштів на створення сумнівної дебіторської заборгованості, що спричиняє збільшення залученого капіталу.

Оцінка оптимального співвідношення власного й позикового капіталу має різні значення (наприклад, 70:30; 60:40; зазвичай – 50:50). Кожне підприємство має визначати його у взаємозв'язку зі структурою основного й оборотного капіталу, швидкістю оборотності оборотних коштів та іншими факторами. Для інвесторів ситуація буде більш надійною, якщо частка власного капіталу перевищує 50%, що виключає високий фінансовий ризик.

Оцінка позикового капіталу була проведена на прикладі «ПАТ Оболонь».

Аналізуючи склад та структуру зобов'язань ПАТ «Оболонь» за 2013–2014 роки, бачимо, що найбільшу питому вагу в загальній структурі займають довгострокові кредити банків – 38,17% у 2013 році та 38,22% у 2014 році. Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги у 2014 році знизилася на 22,49% і займала 19,83% у загальній структурі зобов'язань. Також у 2014 році на ПАТ «Оболонь» спостерігається зменшення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями на 37881 тис. грн., поточної заборгованості перед бюджетом – на 15306 тис. грн. Загалом кредиторська заборгованість у 2014 році зменшилася на 153688 тис. грн. у порівнянні з 2013 роком (зменшення на 6,17%).

Аналіз фінансового стану – комплекс дій щодо вивчення і аналізу результатів фінансово-господарської діяльності організацій з метою визначення ступеня ефективності вико-

Таблиця 5. Аналіз складу та структури кредиторської заборгованості ПАТ «Оболонь» за 2013–2014 роки, тис. грн.

№ п/п	Вид зобов'язання	2013		2014		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Довгострокові кредити банків	951411	38,17	893774	38,22	-57637	93,94
2	Цільове фінансування	12027	0,48	0	0,00	-12027	0,00
3	Короткострокові кредити банків	211370	8,48	380315	16,26	168945	179,93
4	Векселі видані	2000	0,08	0	0,00	-2000	0,00
5	Поточна кредиторська заборгованість за:						
6	довгостроковими зобов'язаннями	333956	13,40	296075	12,66	-37881	88,66
7	товари, роботи, послуги	598304	24,01	463764	19,83	-134540	77,51
8	розрахунками з бюджетом	50064	2,01	63700	2,72	13636	127,24
9	розрахунками зі страхування	7323	0,29	8007	0,34	684	109,34
10	розрахунками з оплати праці	14886	0,60	16015	0,68	1129	107,58
11	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	106543	4,27	50082	2,14	-56461	47,01
12	Інші поточні зобов'язання	204388	8,20	166852	7,13	-37536	81,63
13	Всього	2492272	100,00	2338584	100,00	-153688	93,83

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 6. Показники фінансової стійкості ПАТ «Оболонь» за 2013–2014 роки

№ п/п	Показник	Методика розрахунку	2013	2014	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %
A	B	C	D	E	F	G
1	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Власний капітал / Валюта балансу	0,31	0,36	0,05	116,13
2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал / Активи підприємства	0,69	0,64	-0,05	92,75
3	Співвідношення позикового капіталу і власного	Позиковий капітал / Власний капітал	2,25	1,77	-0,48	78,67

Таблиця 7. Запропоновані форми внутрішньої звітності щодо зобов'язань за кредитами та позиками

№	Назва документу	Коротка характеристика та призначення	Користувачі
1	2		3
1	Звіт про структуру позикового капіталу підприємства	Подається інформація про структуру заборгованості підприємства: – терміни повернення – порядок сплати – розмір необхідної валюти – співвідношення між платними і безоплатними позиковими коштами	Головний бухгалтер, обліковий персонал, керівник, власник, інвестори
2	Звіт про обсяги позикового капіталу	Дозволяє виявити стан заборгованості за кредитами та позиками. Забезпечує формування інформації про витрати, понесені на формування та використання елементів позикового капіталу	
3	Звіт про використання можливостей формування позикового капіталу підприємства	Дозволяє одержувати інформацію про елементи позикового капіталу, за рахунок яких сформовано активи підприємства	

ристання основних фондів і оборотних коштів для реалізації програм організацій, виявлення можливих недоліків, порушень, невикористаних резервів підвищення результативності діяльності. В табл. 6 представлено аналіз фінансового стану ПАТ «Оболонь» за 2013–2014 роки.

Аналізуючи показники фінансової стійкості ПАТ «Оболонь», бачимо, що частка позикових коштів у структурі капіталу у 2014 році становить 64%, що свідчить про залежність підприємства від кредиторів, проте показник зменшився на 5% у порівнянні з 2013 роком, а зменшення цього показника у динаміці означає зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Співвідношення позикового капіталу і власного зменшилось у звітному періоді на 0,48, а зниження показника в динаміці свідчить про зменшення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів. Загалом фінансовий стан ПАТ «Оболонь» є досить стабільним. Підприємство здатне ефективно використовувати залучені фінансові ресурси. Співпрацює з багатьма контрагентами та не має безнадійних боргів.

Сьогодні звітність не забезпечує користувачів фінансової звітності необхідною інформацією про елементи позикового капіталу та не надає можливості детально та повно оцінити фінансово-майновий стан підприємства. Тому існує необхідність розроблення та використання на підприємстві відповідної внутрішньої бухгалтерської та управлінської звітності, яка повною мірою задовольнить користувачів потрібною інформацією про зобов'язання за кредитами та позиками.

У контексті вище викладеного пропонуємо підприємствам, які використовують позиковий капітал, формувати такі форми внутрішньої звітності (табл. 7).

Впровадження наведених форм внутрішньої звітності сприятиме ефективному проведенню аналізу та контролю зобов'язань за кредитами та позиками, що своєю чергою дозволить підприємству вчасно виявляти негативні тенденції та уникати порушення фінансово-кредитної дисципліни, а отже і погіршення загального фінансового стану.

Формування такої звітності суттєво не ускладнить обліковий процес, проте дасть змогу забезпечити дієвий контроль цільового використання позикового капіталу й упереджувати ризик несвоєчасного погашення.

Висновки

У результаті виконаної роботи можна зробити теоретичні та практичні висновки та пропозиції.

В умовах переходу підприємства до ринку значно зростає роль бухгалтерського обліку як найважливішого засобу отримання повної і достовірної інформації про майно підприємства та його зобов'язаннях і своєчасного доведення цих відомостей до користувачів.

Процес розвитку підприємств супроводжується залученням значних фінансових ресурсів. До залучених коштів належать кредити банків, кошти постачальників та інших кредиторів у зв'язку з одержанням товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг, авансів тощо.

Позикові відносини, забезпечуючи господарську діяльність підприємств, сприяють їхньому розвитку, збільшення обсягів виробництва продукції, робіт, послуг. Вміле використання позики так само може прискорювати обороти підприємства в кілька разів.

Провівши аналіз характеристики капіталу та на його основі сформувавши характеристику позикового капіталу, ми визначаємо, що для потреб бухгалтерського обліку позиковий капітал необхідно визначати як частину капіталу підприємства, що є одним із джерел фінансування його діяльності, накопичений шляхом укладання договору позики та формується у вигляді грошових коштів, емісії цінних паперів та залучення інших матеріальних активів в діяльність підприємства на основі терміновості, поверненості та платності, який використовуються для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку.

Дослідження питання позикового капіталу було на прикладі підприємства ПАТ «Оболонь». Проведено аналіз складу та структури кредиторської заборгованості підприємства за

2013–2014 роки. Доведено, що фінансовий стан ПАТ «Оболонь» загалом є досить стабільним. Підприємство співпрацює з багатьма контрагентами, не має безнадійних боргів та здатне ефективно використовувати залучені кошти.

З огляду на інформаційні потреби внутрішніх користувачів розроблено форми внутрішньої бухгалтерської звітності, використання яких забезпечить отримання вчасної та достовірної інформації про стан та структуру позикового капіталу підприємства та дозволить ефективно планувати та розробити персоналу підприємству політику щодо управління ним.

Отже, позиковий капітал як джерело фінансування активів стає однією з стратегічних цілей управління та важливим об'єктом бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755–VI зі змінами та доповненнями
2. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» від 31.01.2000 №20

3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств. Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

4. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.

5. Заворотній Р.І. Залучений капітал у фінансуванні житлового будівництва: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Р.І. Заворотній. – Київ: Б.в., 2009. – 267 с. – На укр. яз.

6. Зеленіна О.О. Бухгалтерський облік і аналіз формування та використання позикового капіталу: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Зеленіна О.О. – Житомир Б.в., 2012. – 270 с. – На укр. яз.

7. Мойсєєнко І.П. Інвестування: Навч. посіб. – К., 2008. – 490 с.

8. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія / С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

9. Поддєрьогін А.М. Фінансової менеджмент: підручник / А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.

10. Сопко В.В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів): Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 312 с.

О.В. ГОРАК,
аспірант, Запорізький національний університет

Теоретико-методичні підходи до формування безпеки економічного розвитку підприємств машинобудування

Досліджено сутність поняття «економічна безпека» і «економічний розвиток підприємств машинобудування». Встановлено, що категорія «безпека економічного розвитку підприємств машинобудування» як поняття охоплює не лише економічні, а й соціальні і політичні аспекти безпеки і, головне, її просторові аспекти, визначено межі її домінування в економічних контактах з іншими суб'єктами. Доведено, що таке визначення дозволяє надати визначеність поняття «безпека економічного розвитку» та чіткіше конкретизувати його, окреслити його межі і область дії з урахуванням сучасних реалій і активно впливати на стан світогосподарських зв'язків. Запропоновано поняття «безпека економічного розвитку підприємств машинобудування» формалізувати в єдиний підхід до вивчення по вертикалі всіх його структурних рівнів.

Ключові слова: економічна безпека, економічний розвиток, просторовий вимір, оновлення, конкурентоспроможність, стабільність, ефективність, можливість.

А.В. ГОРАК,
аспірант, Запорожский национальный университет

Теоретико-методические подходы к формированию безопасности экономического развития предприятий машиностроения

Исследована суть понятия «экономическая безопасность» и «экономическое развитие предприятий машиностроения». Установлено, что категория «безопасность экономического развития предприятий машиностроения» как понятие охватывает не только экономические, но и социальные и политические аспекты безопасности и, главное, ее пространственные аспекты, определены границы ее доминирования в экономических контактах с другими субъектами. Доказано, что такое определение позволяет предоставить определенность понятия «безопасность экономического развития» и четко конкретизировать его, определить его границы и область действия с учетом современных реалий и активно влиять на состояние мирохозяйственных связей. Предложено понятие «безопасность экономического развития предприятий машиностроения» формализовать в единый подход к изучению по вертикали всех его структурных уровней.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическое развитие, пространственное измерение, обновление, конкурентоспособность, стабильность, эффективность, возможность.

О.В. ГОРАК,
аспірант, ZNU

The oretical and methodical approaches to forming security for economic development machinery enterprises

The essence of the concept of «economic security» and «economic development» engineering enterprises. Vstanevleno that the category of safety engineering enterprises of economic development as a concept encompasses not only economic but also social and political aspects of security and, most importantly, its spatial aspects defined beyond its dominance in economic contacts with other subjects. It is proved that this definition can provide certainty safety concept of economic development and clearly specify it, determine its boundaries and scope with current realities and the active influence of globalization on the